

hivu CK ZKS, arhivu IZDG (oz. arhivu INZ), v Goriškem muzeju ter izjave posameznikov in objave v zbornikih ter samostojnih publikacijah kot tudi objave v časopisju in revijah. Križnar je v uvodu svojega članka posegel nazaj do Brejčeve mladosti v cerkljanskih hribih, preko Sremske Mitrovice, delovanja med izseljenci v Franciji in v NOB; težišče pa je na prikazu življenja in dela Toma Brejca v povojnem času vse do njegove smrti leta 1964. Pisec članka je uporabil tudi zapisnike sej CK KPS oz. CK ZKS, gradivo v Zgodovinskem arhivu CK ZKS.

Spominski del Idrijskih razgledov se začne z zapisom Djura Šmicerbergerja Nonotova Idrija (str. 84-85). To so spomini iz otroštva na obisk v Idriji sredi tridesetih let. Omenjeno je tudi rudarsko praznovanje na dan sv. Ahaca. Gostilne in trgovine med obema vojnama v Idriji in njeni okolici zanimivo popisuje Janez Jeram (str. 87-91). Franc Pavšič objavlja na straneh 85-87 del krajevne kronike o Stopniku in njegovi okolici v času I. svetovne vojne, ko je tu divjala soška fronta.

V rubriko o naravni in kulturni dediščini sodi raziskovalna naloga cerkljanskih osnovnošolcev o vasi Police; za objavo je poskrbela Ivana Leskovec (str. 63-72). Samo Bevk je na str. 75-80 objavil vrsto fotografij s krajšimi teksti o sanaciji bolnišnice Franje leta 1989. (Fotografije so prispevali: Samo Bevk, Danilo Šuligoj in drugi.) Želeti bi bilo, da bi vključili bolnico v Unescov seznam svetovne naravne in kulturne dediščine.

V literarni rubriki objavljata Franko Vihtelič in Raško Terpin (str. 95-111).

Prispevki v ostalih rubrikah (str. 116-149) posegajo na različna področja: od obravnavanja krščanske morale do fotografije in Slovenske kmečke zveze ter občinske raziskovalne skupnosti. (Ciril Štokelj, Rafael Podobnik, Marjan Podobnik, Andrej Albrecht, Jože Čar, Marija Bavdaž, Karmen Križnik-Podobnik, Milan Božič, Jože Janež). Tekočo knjižno produkcijo, ki je zanimiva za kulturno identiteto tega predela Slovenije, predstavljajo v posebnem dodatku: Andrej Kranjc, Jože Janež, Dušan Moravec in Jože Čar.

Številka je skrbno opremljena; na naslovni strani je perorisba Hommage idrijskim rudarjem (Rudi Skočir) in stiliziran grb z antičnim Merkurjem. Objavljene so zanimive podobe Idrije (Valvasor 1689, Hacquet 1781, Goldenstein 1840, R. Terpin - Idrija 1907 - linorez 1983). Med fotografijami naj omenim tiste pred letom 1914; posnetki iz fotografske zapuščine dr. Milana Papeža nam pokažejo njegovo družino ter vsakdanje delo rudarjev, posamezne rudarske objekte in cerkveno procesijo na dan. sv. Ahaca. Iz tega časa so tudi fotografije Zorka Prelovca z dvema pevskima zboroma ter posnetek Idrije.

Proslavljanje 500-letnice Idrije se je začelo že decembra 1989 in se bo nadaljevalo v letošnjem letu vse do oktobra (str. 92); premiera dokumentarnega televizijskega filma Sijaj v temi o zgodovini rudnika in Idrije, srečanje slovenskih geologov, otvoritev prenovljene partizanske bolnišnice Franje, predstavitev poštnih znamk ob 500-letnici rudnika in mesta, jubilej rudarske godbe, osrednja proslava s kan-

tato Alda Kumra, razstava Zgodovinskega arhiva Ljubljana, razstava slikarja Rudija Skočirja itd.

Za naslednjo številko razgledov, ki izide morda še letos (I. XXXV, 1990) so med drugim najavljene razprave Marije Verbič o tehnični opremljenosti idrijskega rudnika v 16. stoletju ter podrobnejša predstavitev naravne katastrofe v partizanski bolnišnici Franji leta 1989 itd.

Primorska srečanja, Nova Gorica, XV, 1990/112, 113 str. (Marjeta Čampa)

Številka je posvečena dvema jubilejema: 500-letnici idrijskega rudnika in 100-letnici rojstva pisatelja Franceta Bevka.

Pol tisočletja Idrije (str. 651-677): daljši uvodni tekst je napisala Ivica Kavčič o pomembni zgodovinski preteklosti in pri tem opozarjala na nekatere zanimivosti. Leta 1910 je bila Idrija drugo največje mesto na Kranjskem. Leta 1901 je mesto dobilo svojo realno gimnazijo, kjer se je že takrat poučevalo samo v slovenskem jeziku. Profesorji in dijaki so vidno obeležili slovenski kulturni prostor: Makso Pirnat, Engelbert Gangl, dr. Fran Kos, dr. Ivan Pregelj, dr. Lavo Čermelj, dr. Andrej Budal; Zorko Prelovce, Zorko Jelinčič, Božidar Jakac, Nikolaj Pirnat, dr. Kajetan Gantar, dr. Aleš Bebler in mnogi drugi. Pri dokončnem zapiranju rudnika pa danes razmišljajo tudi o bodočem jamskem turizmu.

Nato Ivica Kavčič podrobneje seznana o svojevrstnem proslavljanju idrijskih stoletij: Idrijčani so namreč ob tem visokem jubileju hoteli seznaniti širšo javnost o svojem prispevku k slovenski kulturi in znanosti. Izšla je vrsta publikacij: o idrijskih gozdovih (Franc Kordiš), o realni gimnaziji (Janez Kavčič), o idrijskem zdravstvu (Jože Pfeifer), o primorski in še posebej idrijski krajini v umetniški fotografiji (Rafael Podobnik), roman o idrijski družini med obema vojnama (Jože Fele). Poleg že omenjene revije Idrijski razgledi (1989) je treba prišteti še prispevke o koledarjih Mohorjeve in Prešernove družbe (1990). Za naše razmere je to prav neverjetna knjižna produkcija ob jubileju nekega mesta!

Janez Kavčič je objavil (str. 655-659) tekst o štiristoletni tradiciji šolstva na Idrijskem: od protestantske šole (ok. 1580) do glavne šole v času Marije Terezije, nato nekakšne domače srednje šole, pa vse do realne gimnazije 1901. leta. Upošteva tudi strokovne šole, ki so delovale ob rudniku. Posebnost tega zgodovinskega razvoja je v tem, da so se prebivalci Idrije in rudniška uprava že zelo zgodaj zavedali pomena šole in zanj požrtvovalno skrbeli! S kratkim pregledom poseže Kavčič tudi v obdobje 1918-1943 in v čas po letu 1945.

Idrijske ranocelnike, lekarnarje in zdravnike predstavlja Jože Pfeifer (str. 660-663): J. A. Scopoli, Baltazar Hacquet, člani rodbine Freyer (Ernest, Karel, Henrik), Franc Klopstein, dr. Janez Mihael Seeayer, dr. Jožef Ignac Fanton, dr. Blaž Hafner, Anton Makovic, Jurij Dolinar, Ludvík Gerbec. To so znamenita imena ne le za zgodovino Idrije, am-

pak tudi za širši prostor habsburških dežel.

Franjo Kordiš piše o plavljenju lesa in znamenitih idrijskih klavžah v širokem časovnem razponu od leta 1600 do 1849 oziroma 1926 (str. 664-668).

Jože Čar je prispeval članek o idrijskem rudišču (str. 669-670).

Jože Fele se na svojstven način spominja začetkov psihiatrične bolnišnice v Idriji in dela v njej (str. 671-673).

Jurij Bavdaž popisuje delovanje idrijske čipkarške šole v letu 1905. Zbral je doslej manj znano gradivo in z njim nazorno prikazal njeno dejavnost, ki je segala celo do Izole in Kamnika (str. 674-677).

Slovenskemu pisatelju in primorskemu rojaku Francetu Bevku so namenjeni prispevki na str. 678-710. Ob stoletnici njegovega rojstva (Primorski slovenistični dnevi 1990) so sodelovali z objavami: Silvo Fatur, Janez Dolene, Sonja Stare. Za zgodovinarja je zanimiv oris Branka Marušiča (Fr. Bevk, kulturno-politični delavec) in pa nekaj spominov Borisa Pahorja (Moja srečanja z Bevkom).

Okrogla miza je imela delovni naslov Bevk v šoli. Kar šest prispevkov je posvečenih tej problematiki; niso zajete le osnovne šole v Sloveniji, ampak tudi osnovne ter srednje šole na Goriškem in Tržaškem.

O hudi prostorski stiski Goriške knjižnice v Novi Gorici piše Rajko Slokar; povsem drug problem pa načenja prispevek Irene Šinigoj o uživanju mamil tudi na Primorskem.

V rubriki Leposlovje (str. 722-746) so zastopani: Tržačan Umberto Saba, Bogdan Žorž, Borut Suban, Edelman Juričič, Jože Volarič, Mare Cestnik, Milan Vincetič in drugi. Bevka pa ni med njimi.

Rubrika Zapiski prinaša med drugim daljše Svobljakovo poročilo o odmevni razstavi o Långbardi v Čedadu, recenzijo Pfeiferjeve Zgodovine idrijskega zdravstva (Jože Čar) ter obsežnejši polemični zapis ob Žerjalovih Spominih in razlagah (Milica Kacin-Wohinz).

Številka je lepo urejena, tako vsebinsko kot oblikovno; štirinajst izbranih posnetkov iz fotodokumentacije Mestnega muzeja v Idriji govori o mestu, njegovem grbu in rudniku, realni gimnaziji ter čipkarstvu. Na zadnji strani je kratka predstavitev vseh šestinštirideset avtorjev, ki so sodelovali pri tej periodični publikaciji.

Österreichische Osthefte, letnik 32, zvezek 1-2, Dunaj 1990 (Ivanka Uršič)

Časopis Österreichische Osthefte predstavlja eno od zelo razvejanih področij Österreichisches Ost- und Südosteuropa - Instituta. Med publikacijami tega inštituta so še sledeče:

- a) pediodika: Presseschau Ostwirtschaft
- Ost-Dokumentation Wirtschaft
- Bildungswesen

Dokumentation der Verordnungen Osteuropas (DGVO)

b) atlas: Atlas der Donauländer

Atlas Ost- und Südosteuropa

c) vrste knjig: objave

časopisi

Protokol ministrskega sveta 1848-1918

d) knjižnice in dokumentacija:

strokovna knjižnica

časopisni oddelek (gospodarstvo in družboslovje)

zbirka uradnih listov

krajevna imena

zbirka zemljevidov

V okviru inštituta se prirejajo tudi jezikovni seminarji:

mednarodni seminar za vzhodne jezike v Eisenstadtu,

ruski jezikovni seminar v Dientenu pri Hochkonu in

mednarodni seminar za Ruse v Moskvi.

V sklopu mednarodnega sodelovanja organizira inštitut predavanja in okrogle mize, zasedanja in konference, sodeluje z OZN in UNESCO ter vodi mednarodne študijske programe in štipendijsko politiko.

Časopis Österreichische Osthefte izhaja na Dunaju štirikrat na leto. Prinaša interdisciplinarne znanstvene članke s področja zgodovine, prava, geografije, jezikoslovja, izobraževanja, kulture in gospodarstva ter ocene strokovnih poročil vzhodnih in jugovzhodnih evropskih raziskovalcev. Posamezen zvezek je razdeljen takole:

a) članki

b) poročila o raziskavah

c) poročila o kongresih

d) ocene

e) kratke ocene

V prispevku podajam pregled prvih dveh števil oz. zvezkov letnika 32 za leto 1990.

Österreichische Osthefte, letnik 32, Dunaj 1990, zvezek 1, 240 strani

Gerhard Oberkofler je avtor prvega članka z naslovom Znanstveni stiki na bizantinskem ozemlju med Avstrijo in Sovjetsko zvezo od 1945 do 1971. V njem predstavlja življenjsko pot in delo Norberta Bischoffa (26. 11. 1894, Dunaj - 30. 6. 1960, Dunaj), ki je od leta 1947 prebival v Moskvi kot politični zastopnik avstrijske zvezne vlade v Sovjetski zvezi. Po končani konzularni akademiji na Dunaju je leta 1919 stopil v diplomatsko avstrijsko službo in jo opravljal do konca življenja. Med triletnim službovanjem v Ankari (1930-1933 je bil poslaniški svetnik) je pripravil osnutek za knjigo Ankara; Razlaga novega nastanka Turčije (Dunaj 1935, 226 strani). To je ena prvih realističnih ocen po Kemal Atatürku (1881-1938) o revolucionarnih spremembah v Turčiji, napisana v nemškem jeziku. Priključitev Avstrije k Hitlerjevi Nemčiji je doživel Bischoff v Parizu, kjer je bil od leta 1933 poslaniški svetnik. Med drugo svetovno vojno je bil izključen iz javne službe. Po osvoboditvi Nemčije je do vpoklica v Moskvo sodeloval v diplomatski službi avstrijske zvezne vlade.

V naslednjem članku Ferenc Erdoesi proučuje politično in gospodarsko ozadje gradnje železnice